

Yayın Geliş Tarihi: 08.07.2014
Yayın Kabul Tarihi: 09.02.2015
Online Yayın Tarihi: 30.06.2015

Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Cilt:30, Sayı:1, Yıl:2015, ss. 1-22

Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme

Mustafa Kemal TOPCU¹

Göksel KORKMAZ²

Öz

Raporlamaya sistematik bir yaklaşım ve geleceğe dönük bütünlük bir bakış açısı getirmeyi hedefleyen entegre raporlama, tüm paydaşlara ulaşmayı sağlayabilecek en etkin yaklaşımlardan biridir. Ancak mevcut durumda kurumların hazırlayacakları raporların ne bir standardı ne de bir yönlendirici belgesi bulunmaktadır. Bu çalışma ile alan yazına katkı sağlamak amacıyla yeni bir konu olan entegre raporlamanın kavramsal bir incelemesini sunmak, bu çerçevede olası çalışma alanlarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Entegre Raporlama, Finansal Raporlama, Sürdürülebilirlik, Kurumsal Yönetim, Sosyal Sorumluluk

JEL Sınıflandırma Kodları: M14, Q01, Q56

Integrated Reporting: A Conceptual Review

Abstract

Integrated reporting, aiming at bringing a systematic approach to reporting and a holistic perspective towards future, is one of the most efficient approaches that provide easy access to all stakeholders. However, there are no standards or any directing document for corporate to prepare the integrated reports. Thus, this study aims at presenting a conceptual discussion on this new topic and offering future recommendations to contribute to literature.

Keywords: Integrated Reporting, Financial Reporting, Sustainability, Corporate Governance, Social Responsibility

JEL Classification Codes: M14, Q01, Q56

---

¹ Dr., Ankara Sanayi Odası, İnsan Kaynakları Müdürü, tkmustafa@yahoo.com

² İç Denetçi, Milli Savunma Bakanlığı, korkmazgoksel@gmail.com

1. GİRİŞ

Yatırımcıların güvenini sağlamak isteyen şirketlerin finansal ve finansal olmayan tüm bilgileri paylaşmaları günümüz kurumsal yönetim yaklaşımının olmazsa olmazları arasında yerini almıştır. Sunulan bu bilgilerin açık, anlaşılır ve şeffaf olması ise bu güvenin elde edilmesi ve sürdürülebilmesi açısından son derece önemlidir. Kurumsal yönetimin diğer bir sonucu da sosyal sorumluluktur. Şirket, hissedarlarına olduğu kadar paydaşlarına yani şirketin faaliyetlerinden etkilenen taraflara karşı da sorumludur. Şirketler tarafından hazırlanan raporlar ise bu sorumluluğun hangi ölçüde yerine getirildiğinin paydaşlarla paylaşılması açısından son derece önemlidir.

Başarılı işletmeler kendileri, hissedarları ve toplum için finansal kazançların yanı sıra sürdürülebilir değer yaratmak da durumdadır. İşletmelerin performansının değerlendirilebilmesi için finansal raporlara ilave olarak finansal olmayan raporlara da ihtiyaç duyulmaktadır (Yanık ve Türker, 2012: 297). Finansal performans ile sürdürülebilir strateji arasındaki ilişkinin işletmeler tarafından anlaşılması uzun vadeli işletme hedefleri açısından da önem taşımaktadır (GRI, 2013). Genel olarak sürdürülebilir amaçlı raporların sosyal sorumluluk, çevre yönetimi, kurumsal yönetim ve stratejik yöntem çerçevesinde yapıldığı görülmekle birlikte tüm uygulamaları kapsayan bütüncül ve kapsamlı bir raporlamaya ihtiyaç bulunduğu da bir gerçektir (Yanık ve Türker, 2012: 303). Çünkü uzun vadeli değer yaratan konu ve fırsatların güncel finansal raporlara yansıtılması gerekliliği hem akademik camiada hem de iş dünyasında genel kabul görmüştür (KMPG, 2012).

Esasen sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluk, kurumsal yönetim adları altında farklı raporlar bugün işletmeler tarafından yayımlanmaktadır. Ancak bu raporlar iş modelleri ve işletme stratejileri ile uyum gösterememektedir. Ayrıca bu raporların bütünleştirici bir yanı olmamakla birlikte daha çok iç paydaşlara ve özellikle tepe yönetimine hitap ettiği de görülmektedir. Diğer paydaşları göz ardı eden bu raporların işletmelerin sadece pozitif yanlarına eğildiği de göze çarpan diğer bir husustur. Bu nedenlerle daha

bütünleştirici bir raporlamaya ihtiyaç olduğu değerlendirilmiş ve holistik ve uzun vadeli bakış açısı sunan entegre raporlama işletmeler tarafından uygulanmaya başlamıştır. Böylelikle, kurumsal şeffaflık çerçevesinde finansal olan ve olmayan bilgiler daha güvenilir, daha kaliteli ve daha sistematik bir şekilde paydaşlara ulaştırılmış olmaktadır (Sipahi ve Arsoy, 2010: 57).

2. ENTEGRE RAPORLAMA TANIMI, AMACI VE KAPSAMI

Entegre raporlamaya duyulan ihtiyacın temel nedeni işletmelerin raporlarında yer alan bilgi ile yatırımcıların işletme hakkında karar vermek için ihtiyaç duydukları bilgi arasındaki farktır. Entegre raporlar ile işletmeler değer yaratma sürecini piyasalara daha iyi anlatabilme olanağı bulayarak bu farkı kapatabilme potansiyeline sahiptir (KPMG, 2011). Esasen çok detaylı faaliyet raporları olan entegre raporlar söz konusu işletme değerinin bugün ve yarın nasıl yaratılacağı ile ilişkilidir. Entegre raporlama bu değer yaratma sürecinde işletmenin faaliyetlerinin tamamını etkileyen faktörleri değerlendirmeye alan kapsamlı ve etkin bir yaklaşımdır (IIRC, 2013). Entegre raporlama finansal ve sürdürülebilir strateji ile birlikte sonuçları bütünleştiren bir raporlama şeklidir (GRI, 2013). Entegre raporlar, iş modeli, stratejik hedefler, bütüncül performans ve yönetim hakkında öz ve şeffaf bilgiler içeren raporlardır (KMPG, 2012).

IIRC (2011) entegre raporlamayı; “Organizasyonun stratejisi, yönetimi, performansı ile beklentilerine dair maddi bilgileri bir araya toplayan ve organizasyonun içerisinde faaliyet gösterdiği ticari sosyal ve çevresel ortamı yansıtan, bugün ve gelecekte organizasyonun nasıl değer yarattığını ve hizmetlerini kısa ve öz bir şekilde temsili olarak gösterilmesini sağlayan” bir raporlama şekli olarak tanımlamaktadır. Güney Afrika Entegre Raporlama Konseyi (Integrated Reporting Council of South Africa-IRSCA) (2011) ise entegre raporlamayı; “İşletmenin performansını, finansal ve sürdürülebilirlik açısından bütünsel olarak ortaya konulması” olarak tanımlamaktadır.

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

Bu çerçevede entegre raporlamanın amacı hissedarların; organizasyonun kısa orta ve uzun vadede bir değer yaratabilme ve bunu sürdürülebilirlik becerisini değerlendirmesine yardımcı olmaktır. Bununla beraber entegre raporlamanın amaçlarını genel olarak aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (PRI Initiative, 2013).

- Raporlamaya daha kapsamlı ve etkin bir yaklaşım getirmek.
- Yatırım kararlarına bilgi sağlamak.
- Hesap verilirliği ve hizmetkarlık anlayışını yaygınlaştırmak.
- Bütünleşik düşünce yapısını desteklemek.

Ayrıca entegre raporlama, organizasyonun küresel ekonomi, hissedarlar, toplum ve çevreye karşı sorumluluklarının ortaya konulması için bir yaklaşım olarak görülmektedir (IRSCA, 2011). Bu bakış ile raporlamanın kapsamı da değişmektedir. Nitekim muhasebe raporlaması zamanla finansal raporlamaya ve daha sonra da paydaş yaklaşımı anlayışı çerçevesinde entegre raporlamaya dönüşmüştür (Yanık ve Türker, 2012: 303).

Literatürde entegre raporlamayı finansal ve sürdürülebilirlik raporlarının toplamı olarak gören çalışmalar yer alsa da (Kargın, Aracı ve Aktaş, 2013: 40) kanımızca entegre raporlama bunların bileşiminden çok daha geniş bir alana odaklanmaktadır. Entegre raporlama yalnızca finansal sermayeyi değil aynı zamanda beşeri, sosyal ve entelektüel sermayeyi de kapsamaktadır (IIRC, 2013). Bunlara üretim ve doğal sermayeyi de katarak, entegre raporlamanın temelini oluşturan altı sermaye fikri olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Entegre raporlama finansal raporlarda yer almayan kurumsal yönetim, finansal sermaye, entelektüel sermaye, sosyal sermaye ve doğal sermaye gibi kavramları ortak bir platformda birbirleri ile ilintili bir şekilde bir araya getirmektedir. Organizasyonel performansın farklı boyutlarını, içsel ve dışsal ilişkilerini de değerlendirerek organizasyonel vizyon ve değerler çatısı altında toplamaktadır. Paydaşlar organizasyonu farklı ölçülerde etkileşenler de hepsi organizasyon için aynı öneme

sahiptir. Entegre rapor; organizasyonun vizyonuna ulaşmada şirketin finansal performansı ile diğer boyutlarını birbirine bağlayan bir yapı özelliği taşımaktadır. Bu açıdan entegre rapor, işletmenin finansal sermayesi ile organizasyonel amaçlara nasıl ulaşılacağını gösteren bir taslak niteliğindedir (Abeysekera, 2013: 229).

Sosyal medyanın etkisini her geçen gün artırdığı, bir haberin işletmeleri iflasa götürdüğü günümüz koşullarında işletme performansını değerlendirmekte finansal raporlar yetersiz kalmaktadır. Özellikle bir işletmenin uzun süre ayakta kalabilmesi, kısacası yaşayabilmesi için tüm paydaşlar arasında iyi bir ağ kurması ve bu ilişkileri sürdürmesi gerekmektedir (Perrini ve Tencati, 2006: 298). Varlıklarını sürdürmek isteyen işletmeler paydaşlarına; sosyal ve çevresel sorumluluklarını, kısa orta ve uzun vadedeki hedeflerini, misyon ve vizyonlarını açık ve anlaşılır bir şekilde göstermelidir. Bu amaçlardan bir kısmını gerçekleştirmek için kullanılan sürdürülebilirlik raporlarının ise bu misyonu yeterince gerçekleştirdikleri söylenemez (Perrini ve Tencati, 2006: 299). Bu raporlar daha çok halkla ilişkiler açısından fayda sağlayan raporlar olarak kabul görülmektedir.

Bu nedenlerle farklı yönetsel uygulamaları, performans değerlendirme yöntemlerini bir araya getiren bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuştur. Paydaş yaklaşımı içerisinde şirketin tüm paydaş ilişkilerinin yönetilmesini, izlenmesini ve yönlendirilmesini amaçlayan nicel ve nitel performans değerlendirmesini bütünleştirebilen bir yapıya gereksinim doğmuştur.

Değer yaratma süreci olarak özetlenebilecek entegre raporlamaya olan ihtiyacı artıran unsurları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Mustata vd., 2012: 146).

- Küreselleşme,
- Finansal krizlerle birlikte iyi yönetim uygulamalardan sapmalar sonucunda denetleyici ve düzenleyici kurumlara artan ihtiyaç,
- Şeffaflık ve sorumluluğa yönelik üst düzey beklentiler,
- Kaynakların kısıtlı olması ve yarınlara ilişkin tükenme endişesi,

- Nüfus artışı,
- Çevresel etkiler.

3. ENTEGRE RAPORLAMAMANIN KÜRESEL GELİŞİM SÜRECİ

Entegre raporlama konusunda çalışmalar yapan irili ufaklı birçok kuruluş bulunmasına rağmen entegre raporlama kavramına öncülük eden iki temel organizasyon bulunmaktadır; Güney Afrika Entegre Raporlama Konseyi (Integrated Reporting Council of South Africa-IRCSA) ile İngiltere’de faaliyet gösteren Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council-IIRC) entegre raporlama konusunu sistematik olarak inceleyen ve standartlar geliştiren iki temel organizasyondur (Abeysekera, 2013: 229).

Entegre raporlamanın gündemde yer alması ve artan bir şekilde benimsenmesi sonucunda IIRC 2010 yılı Ağustos ayı içerisinde teşkil edilmiştir. IIRC’nin esas amacı küresel bağlamda genel kabul görmüş ve finansal, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin bilgileri anlaşılır, öz, tutarlı ve karşılaştırılabilir bir formatta bir araya getiren entegre raporlama çerçevesini oluşturmak olarak belirlenmiştir (Sustainability South Africa, 2013).

Entegre raporlamanın uygulama çerçevesini IIRC çizmekte ve küresel bağlamda entegre raporlamanın nasıl yapılacağına ilişkin kolaylaştırıcı ve yol gösterici olmaktadır. Nitekim IIRC işletmeler, yatırımcılar, aracı kurumlar, sigorta kurumları, denetleyici ve düzenleyici kurumlar, akademik ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok paydaşı bir araya getirmeyi başarmıştır (Deloitte, 2013).

Bu bağlamda IRCSA “Entegre Raporlama Çerçevesi ve Entegre Raporlama” isimli bir tartışma kağıdı yayınlamaya borsada işlem gören tüm işletmelerin 2010 Mart ayı itibarıyla entegre raporlama yapmasını istemiş ve yapmayan işletmelerden de yapılmama nedenleri talep edilmiştir. Bu tartışma kağıdı ile işletmelerden risklerin ve fırsatların belirlenmesi, stratejik performans ölçümü için anahtar performans

göstergelerin anahtar risk göstergeleri ile birlikte tespit edilmesi, ücretlendirme politikaları ve gelecek beklentilerine de yer verilmesi istenmiştir (Westerfors ve Vesterberg, 2011: 11).

IIRC ise ilk tartışma kağıdını 12 Eylül 2011 tarihinde yayınlamıştır. Paydaşların görüşleri ve pilot programda yer alan 80 işletmenin deneyimlerinin de dahil edildiği bir prototip Kasım 2012 ayı içerisinde hizmete sunulmuştur. Taslak dokümanı ise Nisan 2013 ayı içerisinde kamuoyunun görüşüne sunmuş, Temmuz 2013 ayına kadar görüşte kalan taslak çerçeveye nihai hal verilerek bu konudaki standartlık sağlanmıştır.

Türkiye'de de entegre raporlama dünyadaki gelişime paralel ilerleme kaydetmiş ve yapılanmıştır. Bu kapsamda IIRC işbirliği ile Sürdürülebilir Kalkınma Derneği ve Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) önderliğinde iş dünyası tarafından Entegre Raporlama Platformu kurulmuştur. Böylelikle, Platform ile birlikte özel ve kamu sektöründe entegre raporlama konusunda farkındalık yaratmak hedeflenmiştir. Ayrıca, Platform'un pilot şirketler öncülüğünde entegre raporlamanın yaygınlaşması konusunda çalışmalar yapması da planlanmaktadır. Platform, Entegre Raporlama Taslak Çerçevesi ile ilgili olarak Türkiye'de geliştirilecek görüşlerin IIRC ile paylaşımını da gerçekleştirecektir (TKYD, 2013).

4. ENTEGRE RAPORLAMANIN ŞİRKETLERE GETİRDİĞİ YENİLİKLER VE FAYDALAR

Entegre raporlama ile mevcut raporlara yansıtılmayan fikri mülkiyet hakları, marka değeri, yetenek yönetimi ve sürdürülebilirlik yönetimi gibi gayri maddi etkenler de yatırımcıların bilgisine sunulmaktadır. Böylelikle yatırımcılar doğru kararlara yönlendirilirken, kaynakların etkili, etkin ve verimli kullanılması sağlanmakta ve maliyetlerde en aza indirgenmektedir (TKYD, 2013).

Entegre raporlama aşağıdaki üç konuda güncel uygulamalara bir yenilik getirmektedir (KMPG, 2012).

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

- Bütüncül performans anlayışı ile finansal performans ile birlikte finansal olmayan performans da ölçülebilmektedir.
- Uzun vadeli bakış açısı ve gelecek yönelimi yaratılan değer bugün ve yarın nasıl etkilendiğini ortaya koyabilmektedir.
- Kurumsal bilgiyi iş modeli uyumlaştırması performans ile stratejik hedefleri ilişkilendirerek daha fazla şeffaflık sağlayabilmektedir.

Bütüncül bir bakış açısı sunan entegre raporlama şirketlere makul güvence sorumluluğu getirmesi nedeniyle raporların tam ve güvenilir olması beklenmektedir. İşletmeler entegre raporlarda yalnızca pozitif bilgi sunmayacak, aynı zamanda faaliyetlerindeki olumsuzluklardan bahsedecektir (IIRC, 2013). Entegre raporlama yalnızca bilgilerin yer aldığı bir rapor anlamı taşımamakta, işletme içerisindeki farklı alanların koordinasyonu ve işletme temel yeteneğine odaklanan stratejinin uygulanması manasına da gelmektedir (KMPG, 2012).

Hopwood, Unerman ve Fries (2010:82) tarafından 2010 yılında pilot olarak seçilen bazı işletmelerle yapılan bir anket çalışması sonucunda entegre raporlamanın aşağıdaki faydaları sağladığı gözlenmiştir.

- Birbiri ile bağlantılı olarak hazırlanan sürdürülebilirlik ve finansal analizler tasarruf edilebilecek alanların tespit edilmesine yardımcı olmaktadır.
- İşletme içerisinde yönetim kademesinde ve işletme dışındaki yatırımcılar ve tedarikçilerde işletmenin faaliyetlerinin sürdürülmesi konusundaki farkındalık artmıştır.
- Birbiri ile bağlantılı olarak hazırlanan raporlar işletmenin farklı birimleri arasındaki işbirliğini artırıcı rol oynamıştır.
- İşletme performansı ve sürdürülebilirliği konusunda hazırlanan raporlarda ortak bir dilin kullanılması alınan kararlarda bu konuların daha çok dikkate alınmasını sağlamıştır.

• Yatırımcı ve paydaşların işletme faaliyetlerine ilişkin sorularında önemli ölçüde azalma gözlenmiştir.

Entegre raporlamanın işletmelere sağlayacağı faydalar üç ana başlık altında sıralanabilir (Eccles ve Armbrester, 2011: 15).

- İçsel veya dahili faydalar,
- Dışsal yani piyasaya dönük faydalar,
- Yasal risklerin yönetimine sağlayacağı faydalar.

Performansın ölçülmesinde kullanılacak metriklerin daha iyi anlaşılması ve daha sağlıklı şekilde belirlenmesi, finansal ve finansal olmayan performans arasındaki ilişkinin somut bir biçimde ifade edilmesi, işletmenin stratejisine daha bütünsel bir bakış, ölçüm ve kontrol sistemlerinde ihtiyaç duyulabilecek iyileştirmelerin daha kolay tespit edilebilmesi, üretim süreçlerinin etkinleştirilmesi, çalışanlarla ve paydaşlarla daha etkin bir iletişim entegre raporlamanın sağlayacağı dahili veya içsel faydalar olarak sıralanabilir.

Dışsal veya piyasa dönük getirileri ise; yatırımcılar tarafından giderek daha çok önemsenen sosyal sorumluluk gereksinimlerinin karşılanması, piyasaya veri sağlayanların işletme hakkında yeterli seviyede bilgiye sahip olmaları, satın alma kararlarında sürdürülebilirliği ön planda tutan yatırımcıların ihtiyaçlarının karşılanması, tedarikçilere verilecek doğru kredibilite bilgileri sayesinde tedarik zincirinde karşılaşılabilecek aksamaların önlenmesi, işletmenin ve markanın itibarının korunması, itibar riskinin azaltılması olarak sıralanabilir.

Yasal risklerin yönetimi açısından ise; yakın zamanda yasal bir zorunluluk olma ihtimali bulunan bir konuda önceden hazırlıklı olunması, hisse senedi düzenleme otoriteleri tarafından ortaya konulma ihtimali olan düzenlemelere çabuk adapte olabilme, elde edilen tecrübeler sayesinde ileride yapılabilecek yasal düzenleme

çalışmalarına katılabilme olanağı entegre raporlamanın sağlayacağı faydalardan bazıları olarak sıralanabilir (Eccles ve Armbrester, 2011: 15).

5. ENTEGRE RAPORLAMANIN DİĞER RAPORLAMA ÇEŞİTLERİ İLE İLİŞKİSİ

Kurumsal yönetim; kurumun, ortakları dışındakilere karşı sorumluluklarını tanımlayan bir yönetim anlayışıdır. Yöneticiler ortakları dışında müşterilere, personeline, tedarikçilere ve diğer paydaşlara karşı da sorumludurlar. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi ise yönetimin aldığı kararlarda ve uygulamalarında şeffaflık ve sorumluluk duygusuyla hareket etmesiyle sağlanabilir (Sayılğan, 2011: 14).

Kurumsal yönetim veya yönetişim; kurumun amaçlarına ulaşmaya yönelik olarak, kurumun faaliyetlerinin raporlanması, yönlendirilmesi, yönetilmesi ve izlenmesi amacıyla uygulanan yapı ve süreçlerin bir birleşimi olarak tanımlanabilmektedir. Kurumsal yönetimi dar anlamda işletme içi politik yapı ve fonksiyonu olarak nitelemek mümkündür (Arı, 2008: 45). En geniş manada ise işletme paydaşları ile yönetim arasındaki iyi yönetim uygulamaları şeklinde ifade edilebilir.

Kurumsal yönetimin işletmelere kattığı değer her geçen gün daha da gelişmekte ve küresel çapta aranır bir nitelik kazanmaktadır. Bu nedenle de işletmeler kurumsal yönetimin ilkelerini uygulama ihtiyacı hissetmektedirler. Kurumsal yönetimin genel kabul görmüş ilkeleri şeffaflık, adillik, sorumluluk ve hesap verebilirliktir. Bu ilkeler ile tüm paydaşların hakları korunmaya çalışılmış, özellikle azınlık haklarının suistimal edilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Finansal raporlamanın doğal bir uzantısı olan sosyal sorumluluk raporlaması yıllık faaliyet raporlarında ya da ayrı bir formatta işletmelerin iktisadi, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin gösterildiği tüm paydaşlara finansal olan ve olmayan bilgi sunan raporlardır (Başar ve Başar, 2006: 214).

Sosyal sorumluluk raporlamasının temel nedeni paydaşların karar almasını kolaylaştırmaktır (Tschopp, 2005: 56). Ayrıca, sosyal sorumluluk raporları paydaşlar arasındaki iletişimi güçlendirmekte ve öğrenmeyi pekiştirmektedir (Başar ve Başar,

2006: 214). Son yıllarda sosyal sorumluluk raporlaması adına atılmış en önemli adımlardan birisi de ISO tarafından 2010 yılında, 450’den fazla uzmanın, 99 ülke ve 42 organizasyondan 210 gözlemcinin katılımıyla hazırlanan ISO 26000 “Sosyal Sorumluluk Rehberi”dir. ISO 26000 standardı; sosyal sorumluluğa global anlamda ve herkes tarafından kabul gören bir tanımlama getirmeyi ve sosyal sorumluluk bilincini tüm organizasyonlarda ve bireylerde yerleştirmeyi hedeflemektedir (McKinley, 2010: 42).

Kaynakların gelecek nesiller için korunması ve sürdürülebilirliği çabaları çoğunlukla işletmelerin çevreye verdikleri zararın azaltılması, kaynakların daha etkin kullanımı ve bu sorumluluğu paydaşlarla etkileşim içerisinde yürütülmesi yönünde şekillenmektedir. Örneğin birçok organizasyon geri dönüşümü teşvik etmekte, yenilenebilir enerji kaynaklarına ve yeşil teknolojilere yatırım yapmakta, çalışanlarını, tedarikçilerini ve müşterilerini sürdürülebilirlik odaklı toplumsal projelere teşvik etmektedir. Örneğin Apple firması, tedarikçilerine çalışan güvenliğinin yanı sıra çevre bilinci ile üretim süreçlerine ilişkin kurallara uyma zorunluluğu getirmektedir (James, 2013: 23).

Sürdürülebilirlik kaynakların günümüz nesli açısından verimli paylaşımı anlamına geldiği gibi kaynakların ve fırsatların günümüz ve gelecek nesiller arasındaki adil dağıtımına vurgu yapmaktadır (Yanık ve Türker, 2012: 295). Sürdürülebilirlik birbirine bağlı çevresel entegrasyon, sosyal adalet ve iktisadi kalkınma kavramlarını barındırmaktadır (Hubbard, 2009: 24). Bu anlamda sürdürülebilirlik işletmelerin finansal sorumlulukları ile birlikte sosyal, ekonomik ve çevresel sorumluluklarının bir arada üstlenilmesi olarak ifade edilmektedir (Çiftçioğlu ve Poroy, 2010: 86).

Sosyal raporlama ile eş anlamlı da kullanılabilen (Başar ve Başar, 2006: 214; Yanık ve Türker, 2012: 298) sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri hesaba katan bütüncül bir yaklaşımdır (Perrini ve Tencati, 2006:297). Bu bütüncül yaklaşım tüm paydaş çıkarlarının maksimize edilmesi anlamı taşımaktadır.

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

Böylelikle sürdürülebilir bir ilişki üzerine kurulu işletme tarafından hem bugün için hem de gelecek için değer yaratılabilecektir.

Sürdürülebilirlik raporları esasında organizasyonun kıt kaynakların ve bunların çevreye olan etkilerinin raporlanması olsa da birçok işletme sürdürülebilirlik raporlarında; insan kaynakları yönetimi, tedarikçilerle, müşterilerle ve paydaşlarla olan ilişkilere de yer vermektedir. Örneğin Bayer firmasının 2011 yılı sürdürülebilirlik raporunun alt başlıkları; stratejiler, yönetim ve yönetişim, inovasyon ve çalışan hakları, ekoloji ve sosyal taahhüttür (James, 2013: 23). Organizasyonların sürdürülebilirlik raporlarında bu tür bilgilere yer vermesi ise sürdürülebilirlik raporları ile entegre raporların aynı raporlar gibi algılanmasına neden olmaktadır. Oysa ki yukarıda da ifade edildiği gibi entegre raporlama çok daha geniş bir raporlama şeklidir. IIRC'nin tanımında da yer aldığı gibi; “Organizasyonun stratejisi, kurumsal yönetimi, performansı ve beklentilerinin, faaliyet gösterdiği ticari, sosyal ve çevresel faktörleri de kapsayacak şekilde ifade edilmesidir” (IIRC, 2011).

Çevresel raporlama bağlamında çevresel politikaların belirlenebilmesi maksadıyla ISO 14000 standardı geliştirilmiştir. Bu standarda göre, ürünlerin/faaliyetlerin/hizmetlerin çevresel etkilerin ve çevresel ölçülebilir hedeflerin belirlenmesi, performans hedeflerine uygun programların uygulanması, kontrol ve düzeltici tedbirlerin belirlenmesi gerekmektedir (Tschopp, 2005: 56).

İşletmeler hayatta kalabilmek ve büyüebilmek için sosyal sorumluluğu, sürdürülebilirliği ve çevre yönetimini kurumsal yönetimin bir parçası haline getirmektedir. Finansal bilgilerin tek başına değerlendirilmesi işletme hakkında sağlıklı bilgi vermeyeceği gibi karbon salımları, su, enerji ve hammadde kullanımı, tedarik zincirinin yönetimi gibi diğer unsurların dışarıda bırakıldığı bir raporlama da yatırımcılar açısından karar vermeyi kolaylaştırıcı olmayacaktır (Kurumsal Sürdürülebilirlik Sertifika Programı, 2013).

Yönetim Kurulu ve yatırımcıların kararlarının doğru ve etkili olabilmesi için doğru bilginin kendilerine sunulması gerekmektedir. Finansal raporlama sektörel, endüstriyel, ulusal ve uluslararası paydaşları tehdit eden finansal istikrarsızlık ve sürdürülemezliğin hızına ayak uyduramamıştır (Hickman ve Tysiac, 2013: 3). Bununla birlikte, finansal raporlamanın özellikle geçmiş performansa yönelik düzenlenmesi nedeniyle yeni yaklaşımlara olan ihtiyaç artmaktadır.

Son yıllarda işletmelerin piyasa değerinin belirlenmesinde finansal olmayan varlıkların öneminin artması bu ihtiyacın en temel göstergesidir. 1975 yılında S&P listesindeki şirketler piyasa değerini %83 oranında finansal ve maddi varlıkları ile açıklarken 2009 yılında bu rakam %19'a düşmüştür. Yani finansal olmayan varlıkların önemi her geçen yıl artarak günümüzde işletmelerin piyasa değerinin esas belirleyicisi haline gelmiştir. Finansal olmayan değerlendirmelerin önemindeki bu artış entegre raporlamanın gelecekte işletmelerin kullanacağı en temel raporlama şekli olacağının da bir göstergesi olarak algılanmalıdır (Mustata vd., 2012: 148). Ayrıca, entegre raporlama finansal raporlamaya ilave bilgilerle birlikte yatırımcı ile aracı kurumlar arasındaki ilişkileri de yansıttığı için bütüncül olarak daha fazla katma değer yaratarak bu ihtiyacı karşılayabilmektedir (Hutton, 2004: 10).

6. ENTEGRE RAPORLAMANIN TEMEL PRENSİPLERİ

Entegre raporlama; farklı raporlama standartlarıyla raporlanmış bilgilere ait maddi unsurları tutarlı bir bütün halinde bir araya getirmekte, aralarındaki bağlantıyı göstermekte ve organizasyonun kısa orta ve uzun vadede değer yaratma ve sürdürebilme kabiliyetini nasıl etkilediğini açıklamaktadır (IIRC, 2011). Bu süreçte entegre raporların yapısı ve içeriği ile ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte diğer raporlamalarda olduğu gibi bir standardizasyon da söz konusu değildir. Bu zafiyetleri giderebilmek için IIRC, entegre raporlarda yer almak üzere beş rehber ilke ile bu ilkeleri destekleyen altı element önermektedir. Rehber prensipler;

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

- *Stratejik Bakış:* Entegre rapor organizasyonun stratejik hedefleri ve bu hedeflerin organizasyonun değer yaratma ve sürdürme süreciyle ilişkisini ortaya koyabilmelidir.

- *Geleceğe Yönelim:* Yönetimin geleceğe yönelik beklentileri raporda yer almalıdır. Bu sayede paydaşlar organizasyonun gelecek beklentileri konusunda fikir sahibi olabilir.

- *Bilgilerin Bağlanabilirliği:* Entegre rapor iş modeli, harici faktörler, kaynaklar ve organizasyonun tabi olduğu ilişkiler arasındaki bağı ortaya koyabilmelidir.

- *Reaksiyon Verebilme ve Paydaşları Dâhil Etme:* Kritik paydaşların istek ve ihtiyaçlarına nasıl cevap verildiği ve sürece hangi oranda dahil edildikleri raporda yer almalıdır.

- *Sadelik, Güvenilirlik ve Ehemmiyet:* Eğer entegre rapor güvenilir ve inandırıcı bir temel rapor olarak görülmesi isteniyorsa içindeki bilgiler bunu sağlayacak şekilde kısa, öz, güvenilir olmalı ve organizasyona ait zaruri bilgileri içermelidir (Magarey, 2012: 199).

Bu ilkeleri destekleyen elementler ise; organizasyonel bakış açısı ve iş modeli, risk ve fırsatların da yer aldığı çalışma şartları, stratejik hedefler, yönetim ve karşılıklar, performans ve gelecek görünümüdür (KPMG, 2011).

Rapor stratejik ve işletmenin tamamını kapsayan bir bakış açısıyla ve hedeflenen durum da ortaya konularak hazırlanmalıdır. Maddi bilgiler işletmenin faaliyetleri üzerinde etkisi olan ve paydaşlar tarafından işletmenin değerlendirilmesinde kullanılabilecek nitelikte bilgilerdir. Ayrıca verilen maddi bilgiler iyi veya kötü tüm verileri içermeli, raporlarda manipülasyona ve abartıya yer verilmemelidir. Hazırlanan rapor önyargısız bir biçimde ve işletmenin gerçek performansını ortaya koyacak şekilde olmalı, hatalara mahal verilmemelidir. Raporun anlaşılmasını kolaylaştırmak için kıyaslamalara ve karşılaştırmalara yer verilmeli, raporda yer alan bilgiler birbiriyle uyumlu ve tutarlı olmalıdır. Ayrıca raporda yer alan bilgiler, inceleyenlerin mutabakata

varabileceği şekilde doğrulanabilir olmalı, değerlendirmenin yapıldığı zaman dilimini kapsamalı ve anlaşılabilir şekilde yazılmalıdır (IRSCA, 2011).

İşletme ile paydaşlar arasındaki iletişimi işletme tarafından yayınlanan faaliyet raporları, sosyal sorumluk raporları, finansal raporlar gibi periyodik raporlar sağlamaktadır. Burada işletme yönetimi tarafından paydaşlara sunulan bilgiler hesap verebilirlik ve sorumluluk kapsamında bağlayıcı niteliktedir ve paydaşlara makul güvence vermek durumundadır. Çünkü tüm paydaşlar kendilerine sunulan bu bilgiler doğrultusunda rasyonel kararlar almaktadır. Böylelikle işletmenin faydasına da durumlar oluşturulabilmektedir.

Paydaşların sürece katılımı bir defaya mahsus olmamalı, devamlılığı olan bir süreç olarak düşünülmelidir. Paydaş analizi yapılarak paydaşlar ve sosyal ağları belirlenmeli ve fayda sağlayacak şekilde iletişim kurulmalıdır.

7. ENTEGRE RAPORLAMANIN İÇERİĞİ

Entegre raporlamanın ayırt edici bir özelliği de standart bir formatı olmamasıdır (KPMG, 2012). Her raporun kendine özgü bir yapısı bulunmakta ve raporu sunan işletmenin iş modeli çerçevesinde o rapor anlam kazanmaktadır. En önemlisi de paydaşların ihtiyaçlarının karşılanması düşüncesi çerçevesinde raporların hazırlanmasıdır. Aşağıda yer alan hususlara entegre raporlarda yer verilmesinin bu raporların işlevselliğini artıracığı değerlendirilmektedir.

a. Raporun Kapsamı ve Sınırları (Deloitte, 2011),

b. Organizasyona Genel Bir Bakış ve Faaliyet Gösterilen Dış Çevrenin Tanımlanması

c. Kurumsal Yönetim,

ç. Organizasyonel Açından Fırsatlar ve Riskler,

d. Strateji ve Kaynak Yönetimi,

e. İş Modeli

f. Performans Değerlendirmesi,

g. Geleceğe Bakış ve Gelecek Hedefleri (Monterio, 2013:63).

h. Finansal Tablolar ve Ekonomik Göstergeler (Mustata vd., 2012: 148).

ı. Analitik Yorumlar (Deloitte, 2011).

Entegre raporlama işletmeyi ve işletmenin faaliyette bulunduğu çevreyi betimlemelidir. Bu açıdan kurum kültürü ve etik, sahiplik yapısı ve teşkilat şeması, hedef pazarlar, ürün ve faaliyetler, rekabet durumu ve pazardaki pozisyon raporlamada yer almalıdır. İşgücü ve kazançlara ilişkin istatistiki veriler ve coğrafi dağılım ile yasal, ticari, sosyal, çevresel ve siyasi faktörler dahil dış çevreyi etkileyen unsurlar analiz edilmelidir.

Entegre raporlama anahtar girdiler hakkında ve bu girdilerin hangi sermaye kalemi ile ilişkisi olduğuna ilişkin bilgiler içermelidir. İşletmeyi farklı kılan faaliyetler, inovasyon yaklaşımı, değişime uyum açısından iş modeli entegre raporlamada ayrıca vurgulanması gerekli konulardır (Hickman ve Tysiac, 2013: 1).

Eğer firmaların rasyonel hareket etmesi beklenmekte ise çevrenin rasyonellik için büyük bir tehdit olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede entegre raporlar iç ve dış tehditleri tanımlamalı, fırsatların gerçekleşme ihtimallerini belirtmeli, risklerin şiddeti ve olası etkisini ortaya koymalı ve riskleri azaltmak için uygulanacak kontrol tedbirlerine yer vermelidir (Hickman ve Tysiac, 2013: 1).

Entegre raporlama açısından stratejik amaçlar, değer yaratma sürecini yönetmesi açısından önem kazanmaktadır. Değişen işletme çevresinde, rekabet avantajı sağlayacak bir konuma sahip olabilmek için işletme stratejilerinin oluşturulması önem taşımaktadır. Entegre raporlama bir işletmenin niyetini ve bunu nasıl gerçekleştirileceğini açık bir dil ile ortaya koyması gerekmektedir. Strateji

gerçekleştirilen işletme kaynaklarının nasıl kullanılacağı ve işletmenin hangi araçlardan yararlanacağı da raporda yer almalıdır (Hickman ve Tysiac, 2013: 2).

Liderlik yapısı, stratejik yönlendirme ve risk yönetimi yaklaşımı, kültür, etik ve değerlerin sermayeye etkisi ile değer yaratmanın bedeli bu kapsamda entegre raporlamada yer alacak konulardır (Hickman ve Tysiac, 2013: 2).

Örgütsel performans ilerleyen zamanlarda şimdikinden daha karmaşık hale gelecek ve ölçülmesi de zorlaşacaktır. Özellikle sürdürülebilirlik bağlamındaki gelişmeler performans ölçüm seçeneklerini de genişletmiştir (Hubbard, 2009: 182). Ancak, bir işletmenin nihai hedefi katma değer yaratmaktır (Perrini ve Tencati, 2006: 298). Bu nedenle, entegre raporlama hedeflerin işletme tarafından gerçekleştirme derecesi ile hangi sermaye çeşidinin ne şekilde etkilendiğini içermelidir. Paydaşlarla ilişkilerin durumundan bahsedilmeli ve cari performans ile geçmiş ve gelecek performans arasında bağlantı kurulmalıdır (Hickman ve Tysiac, 2013: 3).

Çevresel faktörler açısından işletmeleri en çok rahatsız eden konu belirsizliktir. Galbraith (1973) belirsizliği; görevi yerine getirmek için gereken bilgi ve eldeki bilgi arasındaki fark olarak tanımlamıştır. Entegre raporlama örgütün karşı karşıya kalacağı bu belirsizliği ve güçlükleri paydaşlara aktarması gerekmektedir. Ayrıca, bu zorlukların iş modeli ve performansı ne derecede ve nasıl etkileyeceği raporda belirtilerek, geliştirilecek tedbirler paydaşlara aktarılmalıdır (Hickman ve Tysiac, 2013: 3).

8. SONUÇ

Artan finansal krizlerle birlikte küresel çapta genel kabul gören iyi yönetim uygulamaları işletmeler ile paydaşlar arasındaki iletişimde şeffaf ve hesap verebilir olmayı, adil davranmayı ve sorumluluk duygusu içerisinde hareket etmeyi gerekli kılmaktadır. Ancak bu şekilde yatırımcı ve kreditoörlere doğru ve güvenilir bilgi ulaştırılabilir ve işletme sermayesine katma değer katılabilir. Yatırımcıların beklentileri ile yönetimin niyeti arasındaki farklılığı giderebilen entegre raporlama şeffaflığı

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

artıracak şekilde bilgi ve iletişimi sağlayabilmektedir (Hutton, 2004: 10). Çünkü entegre raporlama işletmelerde arzu edilen değişimi yönlendiren, sadece geçmişe bakarak değil geleceğe ışık tutan, 21.yüzyılın ihtiyaçlarına cevap veren bir yaklaşımdır (Hickman ve Tysiac, 2013: 3).

Birçok platformda sürdürülebilirlik raporlarından bahsedilse de henüz gerçek manada uygulanmakta olan entegre raporlamadan bahsetmek mümkün değildir. S&P 500 şirketlerine yönelik yapılan çalışma da bu kanıyı destekler niteliktedir. Bu şirketlerden sadece %1.4'ünün (7 şirket) yıllık finansal raporlarında entegre raporlamaya ilişkin bir ifadeye rastlanmıştır. 499 şirket finansal raporlarında sürdürülebilirlikten bahsederken 68 şirket çevre yönetimine, 66 şirket iklim değişikliklerine, 39 şirket ise su kullanımına yer vermiştir (IRRCI, 2013).

Bu çerçevede, çalışmanın konusunu henüz dünyada yeni şekillenmeye başlayan, paralelinde Türkiye'de de yaygın olmamakla birlikte çalışmalarına başlanan entegre raporlama teşkil etmiştir. Entegre raporlamanın bugünkü anlamına kavuşabilmesi için geçirdiği evrelerden bahsedilmiş ve finansal raporlama başta olmak üzere kurumsal yönetim, çevre ve sürdürülebilirlik gibi diğer raporlamalar ile arasındaki farklar ortaya konmuştur.

Paydaşlar arasındaki iletişimi en güçlü şekilde tesis edebilmek için gerekli olan raporlama şeklinin bütüncül ve stratejik bakış açısı ile entegre raporlama olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle uluslararası çalışmalara katılım Türkiye açısından önem taşımaktadır. Entegre rapor anlayışının yerleşmesi için işletmelerin kurumsal yönetim yapısına kavuşturulması ayrı bir öneme sahiptir. Regülasyonların daha vizyoner bir tarzda küresel gelişmeler ışığında ele alınması ve entegre raporlamayı teşvik etmesi gerekmektedir. Bunlarla birlikte işletmelerin bu konuda eğitilmeleri, katma değer yaratılmasının ulusal rekabet gücüne katkı sağlayacağı ve dolayısıyla rekabet edebilir bir pozisyonda küresel piyasalarda tutunulabileceği konularında bilgilendirilmeleri için çalışmalara başlanabilir.

Kavramsal bir inceleme olan bu çalışma, kuramsal olarak geliştirilecek bir ölçek aracılığıyla, öncelikle SPK mevzuatına tabi işletmelerde uygulanmak üzere, ampirik bir araştırmayla genişletilebilir. Böylelikle toplumsal kültür eşliğinde entegre raporlamanın Türkiye’de ne şekilde uygulanabileceğine ilişkin ipuçları elde edilebilir.

Entegre Rapor format konusunda bir fikir birliği olmasa da bu raporu şekillendirecek bir şablon ortaya konabilir. Küresel ve ulusal bağlamda daha yeni gündemi teşkil eden bir husus olduğu için özellikle ulus ötesi çalışmalarla altı sermaye çeşidinin alt başlıklara kırılımını sağlayacak bir çerçeve format geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

ABEYSEKERA, I. (2013), “A Template For Integrated Reporting”, *Emerald Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227-245.

ARI, M. (2008), “Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenirliği”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 43-68.

BAŞAR, A.B., BAŞAR, M. (2006), “Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye’deki Durumu”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 213-230.

ÇİFTÇİOĞLU, A., POROY, N. (2010), “Sosyal Sorumluluk ve Bölümlere Göre Raporlama İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma”, *Business and Economics Journal*, 1(1), ss. 83-99.

DELOITTE (2011), *Integrated Reporting Navigating Your Way to a Truly Integrated Reporting*, Deloitte, Johannesburg.

DELOITTE (2013), IIRC publishes 'Consultation Draft' on integrated reporting, <http://www.iasplus.com/en/news/2013/04/iirc>, (15.04.2013).

ECCLES, R. ve ARMBRESTER, K. (2011), “Integrated Reporting in The Cloud”, *IESE Insight*, Sayı 8, 13-20.

GRI, 2013, “Integrated Reporting”, <https://www.globalreporting.org/information/current-priorities/integrated-reporting/Pages/default.aspx>, (20.04.2013).

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

HICKMAN, A., TYSIAC, K. (2013), “Integrated reporting takes a big step with international framework draft”, <http://www.journalofaccountancy.com/News/20137792.htm>, (18.04.2013).

HOPWOOD, A., UNERMAN, J., FRIES, J. (2010), *Accounting for Sustainability: Practical Insights*, Earthscan, Londra.

HUBBARD, G. (2009), “Measuring Organizational Performance: Beyond the Triple Bottom Line”, *Business Strategy and the Environment*, 19, 177-191.

HUTTON, A. (2004), “Beyond Financial Reporting – An Integrated Approach to Disclosure”, *Journal of Applied Finance*, 16(4), 8-16.

IIRC (2011), “Towards integrated reporting. Communicating value in the 21st century”. International Integrated Reporting Council, İngiltere.

IRRCI (2013), *Integrated Financial and Sustainability Reporting in the United States*, Investor Responsibility Research Center Institute, New York.

IIRC (2013), “Consultation Draft of the International <IR> Framework, Integrated Reporting”, <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/Consultation-Draft/Consultation-Draft-of-the-InternationalIRFramework.pdf>, (20.05.2013).

IRSCA (2011). *Integrated reporting and the integrated report. Discussion paper*”. Integrated Reporting Council of South Africa (IRCSA).

JAMES, M. L. (2013), “Sustainability and Integrated Reporting For Small and Medium Sized Companies”, *Entrepreneurial Executive*, 18, 17-28.

KARGIN, S., ARACI, H., AKTAŞ, H. (2013), “Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 27-46.

KPMG (2011), *Integrated Reporting Performance Insight Through Better Reporting-2*. KPMG International Cooperative.

KMPG (2012), “Integrated Reporting”, Issue 2, <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/integrated-reporting/Documents/integrated-reporting-issue-2.pdf>, (25.04.2013).

KURUMSAL SÜRDÜRÜLÜRLÜK SERTİFİKA PROGRAMI (2013), “Sürdürülebilirlik Raporlamasında Yeni Dönem – Entegre Raporlama Yöntemleri”, <http://www.kurumsal-surdurulebilirlik.org/surdurulebilirlik-raporlamasinda-yeni-donem-entegre-raporlama-yontemleri>, (20.04.2013).

MAGAREY, M. (2012), “Is integrated reporting Achievable?”, *Keeping Good Companies*, 64(4), 198-202.

MCKINLEY, K. (2010), *ISO Standards for Business and Their Linkage to Integrated Reporting*, Harvard Business School, Massachusetts.

MONTERIO, B. J. (2013), “Integrated Reporting and the Potential Role of XBRL”, *Strategic Finance Magazine*, June, 62-65.

MUSTATA, R.V., MATIS, D., BONACI, C.G. (2012), “Integrated Financial Reporting: From International Experiences to Perspectives at National Level”, *Review of Business Research*, 12(2), 145-150.

PERRINI, F., TENCATI, A. (2006), “Sustainability and Stakeholder Management: the Need for New Corporate Performance Evaluation and Reporting Systems”, *Business Strategy and the Environment*, 15, 296-308.

PRI INITIATIVE (2013). “Consultation Draft of the International Integrated Reporting Framework released”, <http://www.unpri.org/whatsnew/consultation-draft-of-the-international-integrated-reporting-framework-released>, (15.04.2013).

SAYILGAN, G. (2011), *Soru ve Yanıtlarıyla İşletme Finansmanı*, Turhan Kitabevi, Ankara.

SİPAHİ, B., ARSOY, A.P. (2010), “Finansal Raporlamada Yeni Yaklaşımlar”, *Öneri*, 9(33), 51-57.

SUSTAINABILITY SOUTH AFRICA (2013). <http://www.sustainabilitysa.org/IntegratedReporting/TheInternationalIntegratedReportingCouncil.aspx>, (15.04.2013).

TKYD (2013). “Entegre Raporlama Taslak Çerçevesi Yayınlandı”, <http://www.tkyd.org/tr/content.asp?PID={68A515A7-4CB7-4578-91E5943C865AD2C2}>, (20.04.2013).

TSCHOPP, D.J. (2005), “Corporate Social Responsibility: A Comparison between the United States and the European Union”, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 12, 55-99.

M. K. TOPCU – G. KORKMAZ

WESTERFORS, I., VESTERBERG, R. (2011), *Integrated Reporting: Integrating Environmental, Social and Governance Issues in the Annual*, Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Göteborg Üniversitesi, İşletme Fakültesi, https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25846/1/gupea_2077_25846_1.pdf, (20.04.2013).

YANIK, S., TÜRKER, İ. (2012), “Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)”, *İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.7, 291-308.